

Милка В. Николић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Одсек за филологију
Катедра за српски језик
Orcid: 0009-0001-4964-0047

КАКО ДА ЧАС СРПСКОГ ЈЕЗИКА НЕ ПОСТАНЕ „НЕМИ ФИЛМ”: РАЗВИЈАЊЕ ВЕШТИНЕ ГОВОРЕЊА

(Јелена Редли, *Да ли је Ваш час неми филм? Развијање вештине говорења у другом/сцраном језику (на примерима часова српског језика)*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2023, 148 стр.)²

Уџбеник Јелене Редли постао је препознатљив међу србистима и другим филолозима по наслову који почиње питањем: *Да ли је Ваш час неми филм?* С таквом недоумицом суочава се сваки наставник другог (страног, циљног) језика. Како да час не постане „неми филм” – одговор на ово питање проналазимо у остварењу *Развијање вештине говорења у другом/сцраном језику (на примерима часова српског језика)*, објављеном 2023. године на Филозофском факултету у Новом Саду, а доступном у штампаној и електронској форми.³

Ова књига препознатљива је не само по неочекиваном наслову него и по другим вредностима. У питању је лингводидактичка публикација која се бави теоријским и практичним аспектима развијања вештине говорења у настави *другог (циљног) језика*. Поменути појам се у нашој образовној средини појављује као (1) *сцрани језик*, затим, као (2) *нема-терњи* или *језик средине*, а у новије време и као (3) *језик за пошребе образовања* и (4) *језик за пошребе рада*.

Уџбеник *Развијање вештине говорења у другом/сцраном језику* обухвата следећих шест ширих композиционих целина (поглавља):

1. „Говорење као језичка вештина” (стр. 4–10);
2. „Вештина говорења” (стр. 11–32);
3. „Говорне вежбе (стр. 33–40);
4. „Технике рада на говорним вежбама” (стр. 41–84);
5. „Надгледање и евалуација говорења” (стр. 85–102);
6. „Две провокативне теорије о учењу страног језика” (стр. 103–122).

1 milka.nikolic@filum.kg.ac.rs

2 Израда овог приказа финансирана је по Уговору о преносу средстава за финансирање научноистраживачког рада запослених у настави на акредитованим високошколским установама у 2024. години 451-03-65/2024-03/ 200198.

3 Електронско издање: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2023/978-86-6065-829-8>.

Од помоћних делова у књизи се јављају *Предговор* (стр. 1–3), *Извори* (стр. 123), *Коришћена литература* (стр. 123–127) и *Регистар најважнијих коришћених термина и појмова* (стр. 128–142).

У наставку излагања укратко ћемо представити композицију и садржај поменутих поглавља, као и њихових ужих целина (потпоглавља).

Прво поглавље („Говорење као језичка вештина”) посвећено је методама и приступима у наставном раду на развијању вештине говорења. Обухвата два потпоглавља, која се баве (1) когнитивнолингвистичким и (2) комуникативним приступом. Објашњава се да говорна продукција „одражава способност ученика да се изрази, да пренесе поруку и буде правилно схваћен, те зато према мишљењу многих методичара, представља најважнију компоненту курса страног језика” (стр. 7). Дакле, ова компонента учења циљног језика заслужује посебну пажњу и наставника и проучавалаца.

У другом поглављу („Вештина говорења”) најпре се наводе врсте говорења (монолог, дијалог, дискурс), након чега следе две уже композиционе целине. У првој се разматра приступ развијању вештине говорења. Осветљава се аналитички приступ, који креће од најнижег и долази до највишег језичког нивоа, а који обухвата: (1) фонолошко-граматичке и семантичке елементе (артикулациона база, акценат, интонација, ритам, врсте и облици речи, ред речи у реченици, граматичка правила, колокације, брзи говор); (2) когнитивне способности (говорне функције, гестикација, невербална средства, компензационе стратегије, кохезија, кохеренција). У другој целини објашњавају се стратегије за развијање вештине говорења – избегавање монолога и подстицање интеракције на циљном језику. На примеру (обрада и увежбавање перфекта) илуструју се разлике између (1) традиционалног модела наставе („граматика ради граматике”) и (2) комуникативног модела наставе („граматика ради комуникације”). Објашњава се да савремена лингводидактика препоручује интегрисану наставу граматике, тј. јединствен и аутентичан приступ који интегрише језичке вештине.

На почетку треће композиционе целине („Говорне вежбе) предочавају се врсте говорне интеракције (интерактивни говор, дуже говорење, симулација различитих ситуација). Затим, описују се следеће категорије говорних вежби: (1) узвратне вежбе (интервју, истраживање, упитник, игра погађања, попуњавање празних поља); (2) имитативне вежбе (игра памћења, рецитовање, препричавање текста); (3) интензивне вежбе (дрил, читање текста наглас, проналажење места на мапи); (4) екстензивне (кратки говор, усмени извештај, усмени резиме, усмено описивање слика, дебата, дискусија); (5) драмске вежбе (драматизација, симулација, игра по улогама).

Четврто поглавље („Технике рада на говорним вежбама”) најпре отвара питање проналажења погодних техника за развијање вештине говорења, уз препоруку да се примени „приступ који комбинује *језички инпути, ограничен аупути и аупенџичан аупути*” (стр. 42). Трима ужим композиционим целинама обухваћене су следеће теме: (1) језички

инпут; (2) контролисани аутпут (вежбе с информационом празнином, мозаичке вежбе); (3) аутентични аутпут (игра по улогама, дискусија). Посебна пажња посвећена је проблемима који се јављају при повећању интеракције: (1) отпор ученика; (2) несигурност; (3) велики број ученика у одељењу; (4) разлике у способностима ученика; (5) недостатак мотивације; (6) недовољно знање циљног језика. Исто тако, детаљно се осветљавају поступци ефектног повећања интеракције: (1) учење процесног језика; (2) семантизација нових речи односно објашњење структуре речи – пре рада на задатку; (3) пружање помоћи ученицима; (4) давање времена за припрему; (5) стварање подстицајне атмосфере; (6) варирање интеракције и понављање задатака; (7) давање задатака различите тежине; (8) пружање разлога за интеракцију.

Пета композициона целина („Надгледање и евалуација говорења“) бави се праћењем и вредновањем ученичких постигнућа која се односе на вештину говорења. Ту су два потпоглавља: (1) прво се бави питањима везаним за надгледање (фактори који ометају наставничково надгледање, ефекти надгледања, наставничкова повратна информација ученику, грешке у говорној продукцији, наставничкова индикација ученичких грешака); (2) друго потпоглавље посвећено је питањима везаним за оцењивање (критеријуми оцењивања говорне продукције, типови задатака за оцењивање говорне продукције).

На почетку шестог поглавља („Две провокативне теорије о учењу страног језика“) (стр. 103–122) најављује се да ће бити речи о два теоријским концептима који се страним језиком баве на аутентичан начин. Предочава се да *теорија о стилловима учења* представља њихово заједничко полазиште. Затим, у првом од два потпоглавља се разматра *неуролингвистичко програмирање*, а као пример наводи се увежбавање флуентности усмене продукције. У другом потпоглављу приказује се *теорија вишеструких интелигенција*, уз пример који показује да ученицима треба давати различите типове задатака (због разлика у стилловима учења), чиме се обезбеђује њихово мотивисано ангажовање и постизање бољих резултата.

Посебну и лингвистичку и дидактичку вредност има *Регистар најважнијих коришћених термина и појмова* (стр. 128–142), који садржи око 30 одредница. *Регистар* омогућава студентима да овладају појмовно-терминолошком апаратуром и метајезиком лингводидактике: „учење терминологије која се користи у настави језика [...] значи и разумевање концепата које ови термини представљају и разумевање начина на који су међусобно повезани“ (стр. 128). Поменути појмовно-терминолошка апаратура обухвата више тематских области: (а) на првом нивоу разврставања издвојене су теме које припадају категоријама – (1) језик, (2) учење, (3) подучавање; (б) другом нивоу припадају теме које се односе на – (1) лингвистику, (2) усвајање циљног језика, (3) методiku и тестирање.

Јелена Редли посебну пажњу посвећује не само научном него и креативном промишљању наставе српског као другог језика. Стога при описивању и објашњавању говорних вежби наводи активности које ће

бити пријемчиве и интересантне савременом полазнику који усваја/учи српски језик. Корисници овог уџбеника упознају се са инспиративним примерима наставних метода, техника и стратегија, а уједно се оспособљавају за стваралачко поступање у оспособљавању полазника за усмену продукцију на циљном језику. Посебно је вредно што уз сваки пример постоји лингвистичка и методичка рефлексија, што, опет, представља путоказ будућим наставницима како да промишљају сопствену праксу.

Структура уџбеника у потпуности је прилагођена корисницима којима је намењена, а то су студенти србистичких студијских програма (и наставници) који желе да упознају проблематику говорних компетенција у настави српског као нематерњег и страног језика, али и свим другим филолозима заинтересованим за наставу страног језика уопште. Свако поглавље има следећу структуру: (1) почиње најавом теме која се обрађује у конкретном поглављу, након чега следи кратко разматрањем којим се отварају кључна питања у вези с темом конкретног поглавља; (2) завршава се питањима и задацима, којима се кориснику омогућава да провери, преиспита и промисли стечена знања.

Ову публикацију, у складу с њеном образовном наменом, одликује: (1) одговарајући начин излагања – дијалогски, интерактиван и прилагођен кориснику; (2) издвајање ширих и ужих целина, које су графички истакнуте и доследно диференциране од почетка до краја књиге. Читалац се усмерава у савладавању лингвистичког и методичког садржаја, притом, ни у једном сегменту уџбеника није остављен да се сналази како зна и уме. Посматрано из перспективе виготскијанске психолошке теорије, која уџбеник дефинише као културно-потпорни систем, Јелена Редли својим изграђеним уџбеничким стилем показује како треба писати за савременог студента – отворено, атрактивно, читљиво, разумљиво, прецизно, поступно, сврсисходно, примењиво, интелектуално подстицајно.⁴

Појава ове инспиративне публикације очекивана је када је у питању богато наставно искуство које је Јелена Редли стекла током дугогодишњег ангажовања у настави српског као страног језика. Томе треба додати и њено професионално усавршавање кроз похађање предавања и обука специјализованих за наставнике другог (циљног) језика. Захваљујући таквом искуственом и сазнајном ослонцу, Јелена Редли пред читаоце доноси вишеструко вредно – образовно и научно – остварење, које ће студентима послужити као уџбеник, а методичарима као подстицај за даља истраживања.

Значај уџбеника *Да ли је Ваш час неми филм? Развијање вешћине говорења у другом/страном језику (на примерима часова српског језика)*, објављеног 2023. године на новосадском Филозофском факултету, огледа са и у томе што је то једно од малобројних дидактичких средстава специјално обликованих за студенте србистике. Ово уџбеничко остварење доприноси да се реактивира питање неопходности подстицања универзитетске уџбеничке продукције у србистици.

4 Уп. Дијана Плут, *Уџбеник као културно-потпорни систем*, Београд: Завод за уџбенике, Институт за психологију, 2003.